

Salsa!.doc²

JAARGANG 10 | JUNI 2014
DRIEMAANDELIJKE UITGAVE

NIEUWSBRIEF VAN DE VRIENDEN VAN HET LEUVENS STADSARCHIEF

Salsa! ontdekt Brugge

Onder een stralende lentezon bracht een groep Salsa!-leden op zaterdag 5 april een bezoek aan Brugge voor een wandeling langs niet door toeristen en dagjesmensen platgelopen paden. In de voormiddag liet Frederik Maertens, historicus en Brugs stads-gids in spe, ons enkele minder bekend wijken van zijn stad ontdekken. 's Namiddags was rijksarchivaris dr. Luc Janssens gastheer bij het bezoek aan het fonkelnieuwe Rijksarchief.

Vanuit de lokettenzaal van het station ging het langs de Buiten Begijnenvest en het Albertpark naar het nieuwe concertgebouw aan het Zand. We stonden stil bij de herinnering aan het eerste station en trokken dan naar het voormalige Sint-Salvatorkerkhof, nu een stemmig pleintje aan de kathedraal. Een voor de meeste wandelaars onbekende site was het Prinsenhof, waarvan de geschiedenis teruggaat tot de tijd van Filips de Goede en Karel de Stoute. Wat verder ligt het Muntplein met het ruiterbeeld van Maria van Bourgondië als 'Dame van Vlaanderen'. De rustige buurt van de Sint-Jacobskerk is bij toeristen duidelijk nauwelijks bekend. Omdat de kerk open was, werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om het interieur te bewonderen. De rijkdom en de uitstraling van Brugge als internationale handelsmetropool kwam enkele straten verder aan bod. Eerst werd halt gehouden aan het Hof Bladelin, ooit het stadspaleis van Pieter Bladelin, adviseur van Filips de Goede. Hij was ook schatbewaarder van de Orde van het Gulden Vlies en stichter van Middelburg-in-Vlaanderen, eens een nieuwe stad, nu een deelgemeente van Maldegem. Het Hof kwam in handen van de Medicibank en zeer onlangs kocht de KU Leuven het aan. De 'Cleene Beurse' en het huis 'Ter Beurze' aan het Oude Beursplein herinneren aan de familie Van der Beurze en aan het ontstaan van de beurshandel. Vlakbij staan ook de gebouwen waarin de Genuese, de Venetiaanse, de Florentijnse en de Spaanse kooplieden hun handelshuizen hadden gevestigd. Van daar is het maar een stap naar de Poortersloge met het charmante 'Beertje van de Loge' en het Tolhuis. Daar klopte vroeger het hart van de Brugse handel en waren de kooplieden thuis. Waar nu het standbeeld van Jan Van Eyck staat, werden de schepen gelost. Het was intussen middag geworden en langs de Spinolarei en de Sint-Annarei kwam tegenover de Sint-Annakerk het restaurant in zicht waar de innerlijke mens werd versterkt.

De namiddag was volledig gewijd aan een bezoek aan het Rijksarchief, dat zowel een gedeelte van het gerestaureerde voormalige dominicanen-klooster als een schitterende nieuwbouw omvat. Archivaris Luc Janssens gaf niet alleen een inleiding over de werking en de taken van het Rijksarchief, maar vertelde ook het boeiende verhaal van de restauratie en de geschiedenis van de site. Na een bezoek aan de oude kapittelzaal, waar enkele interessante documenten tentoongesteld waren, ging het via een majestueuze oude houten trap naar het restauratieatelier. Daarna werd overgestoken naar het eigenlijke archiefgebouw. Alles is er piekfijn in orde en de liefde van onze gastheer voor zijn vak, zijn geestdrift en zijn kennis van zaken over hoe en in welke omstandigheden het archief er in de magazijnen wordt bewaard, werkten aanstekelijk. Het uitvoerige bezoek, dat voor velen nog langer had mogen duren, werd afgesloten in de zeer smaakvol ingerichte, rustige en tot onderzoek uitnodigende ruime leeszaal.

GUSTAAF JANSSENS
Voorzitter SALSA! vzw

I N H O U D

Salsa! ontdekt Brugge	1
De Tafelronde of het Tafelrond?	2
Het belang en de geschiedenis van de prentkaarten	4
De eerste trein naar de Leuvense Vaartkom	7
Activiteiten van Salsa! vzw	8

De Tafelronde of het Tafelrond?

Tot voor kort hing aan de gevel van de vroegere Nationale Bank op de Grote Markt een paneel waarop de herbestemming van het gebouw werd aangekondigd. Intussen zijn de sloopwerken van enkele aanpalende woningen in de Eikstraat beëindigd en de restauratiewerken begonnen.

Op die plaats begon Mathieu de Layens, architect van het stadhuis, in 1480 met de bouw van een complex van drie huizen met vergader- en feestzalen voor de Leuvense

sociëteiten en schuttersgilden. Het in de 17de eeuw langzaam in verval geraakte pand werd in 1818 afgebroken en vervangen door een neoclassicistisch gebouw volgens de plannen van de Brusselse architect Charles Vander Straeten (1771–1834). Op 25 augustus 1914 werd dit gebouw, waarin ook de concertzaal van de *Académie de Musique de Louvain* bevond, door de Duitsers platgebrand.

In 1928 werd het volgens de oorspronkelijk plannen in de gotische stijl herop-

gericht en diende tot 2002 als kantoor voor de Nationale Bank. Sindsdien staat het leeg. Jan Callewaert, oprichter van het bekende bedrijf Option, kocht het in 2005. In 2012 kreeg hij de toelating om er een viersterrenhotel in onder te brengen, een toprestaurant, vergaderzalen en appartementen. De maatschappij waarin hij dit project onderbracht noemde hij *Tafelrond* (zonder lidwoord).

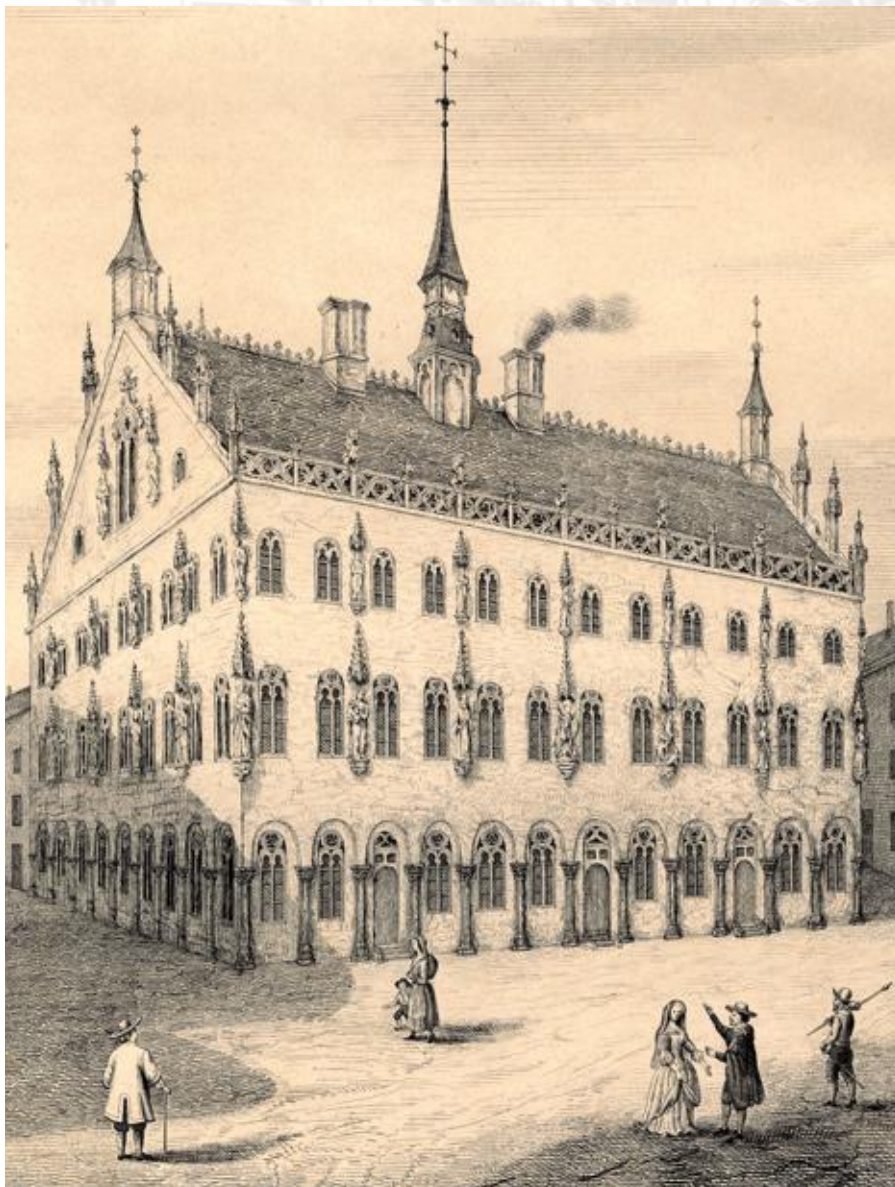
Over deze naam '*Tafelrond*' gaat deze beknopte bijdrage. In vele, vooral recente, publicaties schrijft men 'het Tafelrond', een woord dat in het Nederlands niet bestaat en ook in het Leuvense dialect geen verklaring vindt. Google je op '*Tafelrond*' dan kom je uitsluitend bij het Leuvense gebouw terecht.

In het Groot woordenboek der Nederlandse Taal, 1995 (Van Dale) vindt men onder het lemma het rond (als zelfstandig naamwoord) volgende verklaringen: Rond (o.; -en) 1 bol, sfeer, globe: 's werelds rond; 2 ronde, cirkelvormige ruimte: een rond voor bloemen in de tuin; – verkeersplein; 3 een ter versiering aangebrachte plaat, een rond paneel: een reliëf in een rond; 4 platte schaal met over de breedte afgeronde zool, die wordt gebruikt om holle groeven te schaven.

Tafelronde (v.(m); geen mv), de ronde tafel waaromheen zich, volgens de Britse sage, een aantal ridders van het hof van koning Arthur placht te verzamelen: de ridders van de Tafelronde.

De 'Geïntegreerde Taalbank' (Google) die oud-, vroeg- en middeleeuwse woordenboeken omvat samen met het 43-delige Woordenboek der Nederlandsche Taal, Den Haag, 1864–1998, kent alléén '*de Tafelronde*'. Merkwaardig is dat ik in de Leuvense context de voor de hand liggende term '*de Ronde Tafel*' niet ben tegengekomen alhoewel dat in de meeste Europese talen de benaming is (Round Table, Table Ronde, Tavola Rotonda, Mesa Redonda enz.) Alleen (?) in het Duits treft men dezelfde woordsamenstelling aan als in het Nederlands: Tafelrunde.

Het lijkt geen twijfel dat de naam van het gebouw verwijst naar de middeleeuwse legende van koning Arthur. Immers, op de middelste poort van het oorspronkelijk gotische gebouw was een bas-reliëf aangebracht met de voorstelling van koning Arthur, gezeten tussen zijn ridders rond de (ronde) tafel. Het bas-reliëf is weliswaar niet te zien op de gravure in Van Even in zijn *Louvain monumental* (tussen p.152 en p.153). Dit beeldhouwwerk werd volgens 'Dnue leenboek' M nr. 1769, folio 291 wel degelijk afgeleverd op 9 maart

Tafelrond anno 1480

1493 (Van Even, 1895, p.286). De tafel was rond omwille van het gelijkheidsprincipe, niemand zat zo aan het hoofd. In de oudste teksten over Leuven, vanaf 1497, tot aan de achttiende eeuw, op enkele uitzonderingen na, wordt de naam *de Tafelronde* gebruikt en pas daarna duikt het Tafelrond een enkele keer op bij achttiende en negentiende-eeuwse Leuvense kroniekschrijvers (Pelckmans, Hous, Lameere). Maar het is vooral na de publicaties van Van Even, die zijn bijzonderste werken schreef in het Frans, de cultuurtaal van de Leuvense bovenlaag, dat de naam *het Tafelrond* overwegend voorkomt.

De eminente kenner van Leuven en van het Leuvense dialect, Alfons Meulemans (1903–1992) gebruikte echter steevast, tegen de huidige trend in, de naam *de Tafelronde*, evenals Schillings en Van Wijngaerden, niet toevallig twee neerlandici, in hun boek *Oud en Nieuw Leuven*, Leuven, 1948 en André Smeyers, *Leuven, vroeger en nu*, Leuven, 1948.

Hieronder vindt u een overzicht van deze benaming zoals ze voorkomt in de meest gebruikelijke publicaties over Leuven. Geciteerd door A. Meulemans, *Atlas van het oude Leuven*, Leuven, 1981: ‘...en de Kolveniers in *de Tafelronde* ieder over een vergaderzaal beschikten.’ (p. 135) In de stadsrekeningen van 1497–1498: ‘...vanden huysen geheten *de Tafelronde*...’ In 1648 werden de glasramen in de Sint-Joriskamer *int Tafelrond* hersteld... Het wijkboek uit 1719 vermeldt: ‘...over drie huysen, genoemd *de Tafelronde*...’ In 1760 lezen wij dan weer in de stadsrekeningen: ‘...*het Tafelrond* opden hoek van het Eyckstraetien...’

Geciteerd door E. Van Even, *Louvain dans le passé et dans le présent*, Leuven, 1895: p. 195 ‘...huysen geheeten den Ezel, waer *het Tafelrond* staet’. Stadsrekeningen 1505. p.285, voetnoot: ‘...15 cappittelkens te snijdene aen ‘t Portael vanden *Tafelronden*’ 1485. p. 286, voetnoten: ‘...gelevert 4 vinsteren op de *Tafelronde*, ‘...goede mannen vander *Tafelronden*.’ ‘...vanden huysen geheten *de tafelronde*.’ (SAL Cuv. 5119, folio 4v Stadsrekeningen 1496), ‘...vanden huysen geheten *die Tafelronde*...’ (SAL Cuv. 5129 folio 4v Stadsrekeningen 1504)

Uit Willem Boonen, *Geschiedenis van Leuven geschreven in de jaren 1593 en 1594*, handschrift dat in 1880 werd uitgegeven door E. Van Even, lezen wij: op p. 188: ‘...gelegen tusschen het stadhuys ende *de Tafelronde*.’ en op p. 329 ‘Henric Van Horenbeke, met zyne huysvrouw, woonende op thuis vander stadt genoemd *Tafelronde*...’.

In de Kronijk van Leuven van Willem Leunckens, opgenomen in het boek van Boonen, en geschreven na 1773, lezen we dan weer op p. 408: ‘Daernaer hield men eenen grooten maeltijt op *het Tafelrondt*...’

Conclusie

Uit dit (beperkt) onderzoek blijkt dat de oorspronkelijke benaming van het gebouwencomplex *De Tafelronde* is, de naam van een van de drie huizen die er deel van uitmaakten. Als het pand vanaf het begin (15^e eeuw) eenduidig ‘*het Tafelrond*’ had geheten dan zou men de naam als een Leuvense taaleigen, als een eigenaam kunnen beschouwen, die men onveranderd overneemt, wat dus duidelijk niet het geval is: op basis van de archieven komt de naam *de Tafelronde* het eerst en het meest voor.

De nieuwe eigenaar van het gebouw heeft ambitieuze plannen en pretendeert een belangrijke rol te willen spelen in de stad, waarvoor hij mag gefeliciteerd worden. Het zou spijtig zijn dat een zo prestigieus monument, zó centraal gelegen, een naam zou krijgen die ingaat tegen de historische naamgeving.

EVERT COCKX

Tafelrond anno 1818

Tafelrond na WO I

Het belang en de geschiedenis van de prentkaarten

Deltiofilie, de officiële naam voor het verzamelen van postkaarten, wordt samen met filatelie (verzamelen van postzegels) en numismatiek (verzamelen van munten) beschouwd als één van de drie grootste collectieve hobby's. In deze en volgende nieuwsbrief willen we graag het ontstaan en de evolutie van de prentkaarten schetsen en aantonen dat wat oorspronkelijk bedoeld was als een goedkoop communicatiemiddel, nu een belangrijke historische bron kan zijn voor de lokale geschiedenis. In de volgende nieuwsbrieven stellen we u dan ook graag telkens een postkaart voor die bijzonder is voor de geschiedenis van onze stad.

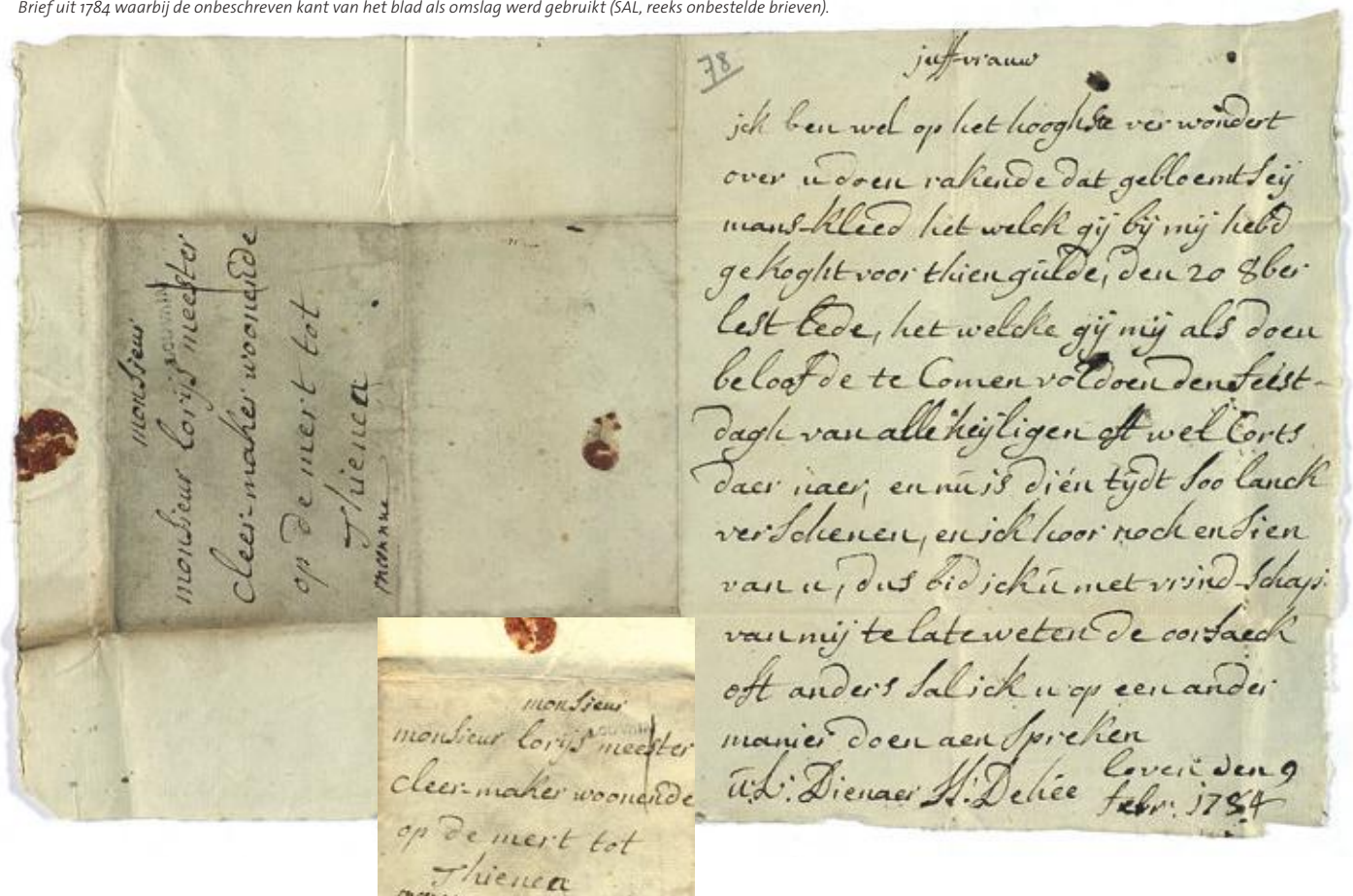
De betere families in Frankrijk gebruikten reeds in begin van de 17de eeuw kleine kaartjes om zich aan te melden bij bezoeken en om hun wensen te sturen; vandaar de benaming 'carte de visite'. Omdat papier duur was gebruikte men afgedankte speelkaarten waarvan de achterkant blanco en niet geglaceerd was, om daar allerlei mededelingen op te schrijven. Vandaar dat het formaat van onze naamkaartjes lange tijd hetzelfde was als dat van de speelkaarten. Al heel snel werden aparte naamkaartjes gedrukt en opgesmukt met guirlandes, cupido's, muziekinstrumenten, enz.

Een ruimte werd blanco gelaten zodat de afzender zijn naam en soms ook een wens of mededeling kon schrijven. Deze naamkaartjes werden voornamelijk gebruikt door de 'haute société'. Sommige gebruikers waren niet te spreken over de indiscretie van het dienstpersoneel om soms te lezen wie ze verzonden had en wat er op geschreven stond. Deze kaartjes werden in 1791 tijdens de Franse revolutie verboden: zij waren immers een herinnering aan een klassenregime waarvan elk spoor diende uitgewist te worden. Na de Franse overheersing kregen de populaire kaartjes een nieuw leven. Vrij spoedig ver-

spreidden de visitekaartjes zich nu over alle gecultiveerde landen, vooral toen daarvoor ook de fotografie aangewend werd. De Franse fotograaf André Disdéri kreeg in 1854 een patent op de geïllustreerde visitekaartjes en begon er beroemde personages, historische gebouwen, galante toneeltjes, fraaie boeketjes enz. op af te drukken.

Eveneens belangrijk in het ontstaan van de prentkaarten is de strijd voor sociale posttarieven. Brieven versturen was immers een kostelijke aangelegenheid en enkel voorbehouden voor de gegoede stand. Het port werd berekend op basis van de afstand en op basis van het aantal vellen. Ook een omslag werd aangezien als een bijkomend blad en verhoogde dus de verzendingskosten. Daarom werd het blad met de beschreven kant naar binnen gevouwen en op de blanco zijde werd het adres geschreven. Bovendien was het de ontvanger die de verzendkosten betaalde. De vereenvoudiging van het brieven-

Brief uit 1784 waarbij de onbeschreven kant van het blad als omslag werd gebruikt (SAL, reeks onbestelde brieven).

vervoer is vooral te danken aan de Brits onderwijzer Rowland Hill (1795–1879), die in 1837 aantoonde dat de afstandskosten van het briefvervoer een veel geringere rol speelde dan men tot dusver had aangenomen. Hij stelde een ingrijpende hervorming van de Engelse posterijen voor. Op 10 januari 1840 werd de zogenaamde Penny Post ingevoerd. Elke brief met een gewicht tot een half ounce (15,5 gram) werd voortaan binnen het gehele Britse Koninkrijk vervoerd tegen de prijs van één penny, onafhankelijk van de afstand. Vier maand later werd de eerste postzegel ter wereld uitgegeven en dit met de beeltenis van de koningin, de Penny Black en de 'Two Penny Blue'. Hoe het postbedrijf van de staat zich moest gedragen en wat het kostte om brieven te versturen werd vastgelegd in postwetten. In België startte men vanaf 1849 met het gebruik van de postzegel.

Het internationale brievenvervoer bleef echter even gecompliceerd als vroeger en berustte voornamelijk op bilaterale verdragen. Het was nog ingewikkelder dan het binnenlandse vervoer, onder andere door de verschillende metrieke stelsels van de betrokken staten en het doorvoerprobleem. In de vijftiger en zestiger jaren van de 19de eeuw werden er pogingen ondernomen om tot internationale samenwerking te komen, maar er ontstond vertraging door de Amerikaanse burgeroorlog en de Frans-Duitse oorlog. In 1874 werd een internationale conferentie in Bern gehouden en in 1875 ontstond de Algemene Post Unie, welke in 1878 de officiële naam kreeg van Union Postale Universelle (UPU). Bijna alle landen traden als lid toe en alle deelnemers vormden één groot postaal gebied waarbinnen uniforme tarieven golden.

Het idee voor iets dat leek op wat we nu een postkaart noemen, kwam van Heinrich von Stephan, een hoge Pruisische ambtenaar van de postdiensten. Zijn idee bestond erin een systeem van open correspondentie te lanceren dat tegelijkertijd simpel en goedkoop was. Heinrich von Stephan verdedigde dit in 1865 voor de Germaans-Oostenrijkse conferentie der posten in Karlsruhe. Het voorstel werd afgewezen, omdat men vond, dat het immoreel of beledigend was om berichten zonder omslag (envelop) te verzenden en men vreesde tevens dat de inkomsten voor de administratie zou verminderen.

Enkele jaren later op 28 januari 1869 publiceerde Emmanuel Hermann, professor in de politieke economie aan de Militaire Academie van Wenen-Neustadt, een

gedocumenteerd artikel in de avondeditie van *Neue Frei Presse*, waarin hij het idee van raadslid Heinrich von Stephan hernam. Hij dacht 'over een nieuw soort van correspondentie' via een kaart waarop maximaal 20 woorden mochten worden vermeld, en die tegen een gereduceerd tarief door middel van de post verzonden zou kunnen worden. Hij wees op het

kaartjes geen genade vonden in sommige kringen, zo namen de erg conservatieve milieus ook hier aanstoot aan 'dat open geschrijf' waarin dienstpersoneel wel eens kon neuzen! Daarbij was zo'n goedkoop correspondentiemiddel een belediging voor de geadresseerden van standing. Maar de animo voor de briefkaart was direct enorm, omdat ze in een

Oostenrijkse Korrespondenz-Karte met het keizerlijk wapen, de dubbelhoofdige adelaar.

groot economisch voordeel dat de posten konden halen uit deze 'Postkarte'. Door de geweldige aangroei van het postverkeer zou de vermindering van port geen schade berokkenen aan de schatkist. Wel integendeel! Zijn betoog viel in goede aarde. De bureaucratie, die altijd wat aan te merken vindt, verkoos evenwel de naam: 'Correspondenz-Karte'.

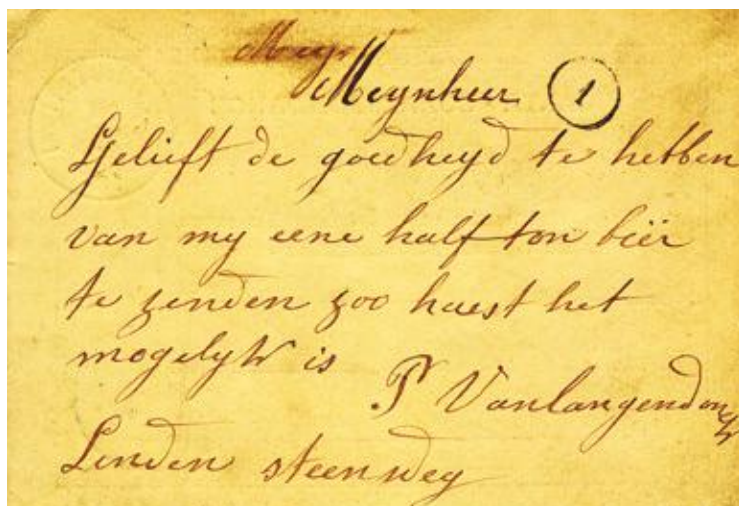
Het was de Oostenrijkse-Hongarije overheid, die op 1 oktober 1869, de eerste officiële postkaart oftewel 'Correspondenz-Karte' uitgaf. In een paar maanden werden er 1.400.000 van verkocht en na een jaar benaderde de verkochte oplage reeds de tien miljoen. De beperking tot 20 woorden was weggefallen. De gehele achterzijde van de 12x8,5 cm grote kaart mocht beschreven worden.

De Noordduitse Bond en de Zuidduitse staten (het was vlak voor het ontstaan van de Duitse eenheid) en de rest van de wereld namen het initiatief snel over. Luxemburg, Zwitserland, Beieren en Württemberg volgden quasi direct dit voorbeeld. Engeland begon op 1 oktober 1870. Maar zoals destijds in Frankrijk de visite-

behoefte voorzag. Waar men ook vertoefde, met enkele kaarten op zak was men zo klaar om een woordje in de postbus te droppen. Bij het verschijnen van de briefkaart moesten te Londen agenten de toeloop naar het hoofdpstkantoor regelen. Na twaalf maanden waren er reeds 75 miljoen verkocht. Gladstone, een liberale leider en staatsman van grote allure, bezigde zelf vaak de 'Post Card' en bekende graag dat deze onverwachte inkomsten zijn niet sluitende begroting hadden gered.

In België en Nederland kwam de briefkaart voor het eerst op 1 januari 1871 uit. De Belgische werd gegraveerd door A. Doms naar een ontwerp van M.H. Hendrickx. Bovenaan, in 't midden onder de Koninklijke Kroon een ovaal waarin de Belgische leeuw. Aan weerskanten een vrouwenfiguur als symbool van de nijverheid (links) en van de handel (rechts). In de ene hoek een locomotief, in de andere een opgedrukt zegel van 5 centiem.

Een gelijkaardig idee als dat van Von Stephan en Herrmann was reeds enkele jaren tevoren door privaat initiatief in Amerika

Postkaartje afgestempeld in Leuven station op 23 maart 1880.

gelanceerd, maar dan op beperkte schaal en zonder opgedrukte postzegel. De Amerikaanse 'Lipman's Postal Card' is namelijk acht jaar ouder. Het patent was in 1861 aangevraagd door John P. Charlton van Philadelphia, die het overdroeg aan zijn stadsgenoot H.L. Lipman. Deze kaart kende verschillende edities en werd gretig door particulieren en handelaars gebruikt, totdat in 1873 de eerste gouvernementele briefkaart in Amerika het licht zag. Meteen bleken de zonen van Uncle Sam alle records te breken: gedurende de eerste zes maanden werden er 60 miljoen briefkaarten verkocht.

In sommige staten werden de postkaarten in het begin enkel toegelaten voor regionaal of binnenlands verkeer en pas later tot de landen van de Union Postale Universelle. Eerst na het U.P.U.-congres van Lissabon in 1886 konden ze in heel de wereld circuleren. Het Parijse wereld-

congres van 1878 had als maximum formaat 9x14 cm bepaald. Pas na 1930 begon men het huidige grotere formaat van 14,8x10,5cm te gebruiken. In juli 1876, na amper zeven jaar dus, had de briefkaart reeds burgerrecht in tweeëndertig landen. En bij haar zilveren jubileum (1869-1894) verzonden de staten, aangesloten bij de Wereldpostunie, er jaarlijks 1 miljard 750 miljoen.

Tot in 1912 waren er drie bedelingen per dag en zeven dagelijkse sorteringen, zondag inbegrepen. Zo lezen we soms op postkaarten afgestempeld in Leuven station naar Brussel 'ik kom vandaag'. Dit liet toe iemand uit te nodigen of je bezoek aan te kondigen en dezelfde dag nog het antwoord te ontvangen. De 'Carte-Correspondance' werd een deel van de industriële vooruitgang en droeg bij tot de ontwikkeling van de communicatie.

JULES AUDIENS

Omdat de oorsprong van de prent-briefkaart gezocht moet worden bij de briefkaart volgt hieronder een opsomming van de introductie van de briefkaart in verschillende landen.

- 1869 Oostenrijk, Hongarije
- 1870 Duitse Staten; wel zonder opgedrukte zegel, Luxemburg, Engeland
- 1871 Zwitserland, Nederland, België, Denemarken, Canada
- 1872 Frankrijk, Scandinavische landen (Zweden, Noorwegen, Finland) Rusland
- 1873 Spanje, Roemenië, Japan, Verenigde Staten
- 1874 Italië reeds 4 jaar tevoren aanvaard, maar op de lange baan geschoven door de gevechten van Garibaldi's strijd voor de Italiaanse eenheid.
- 1875 Turkije, Uruguay
- 1876 Griekenland
- 1878 Portugal, Argentinië
- 1879 Bulgarije, Egypte, Mexico
- 1880 Brazilië
- 1881 Columbia
- 1883 Peru
- 1886 Kongo
- 1888 Montenegro

Eerste officiële Belgische postkaart uitgegeven op 1 januari 1871.

De eerste trein naar de Leuvense Vaartkom

De spoorweg was een gevreesde concurrent voor het vervoer per schip. Uiteindelijk kwam men tot het inzicht dat beide vervoermiddelen mekaar konden aanvullen. Als gevolg daarvan werd op 31 mei 1840 (koninklijk besluit van 9 mei 1841) een conventie gesloten door burgemeester Guillaume Van Bockel (1789–1863) namens de stad Leuven en spoorwegdirecteur Masui namens de minister van Openbare werken Charles Rogier. We lichten uit de tekst enkele punten die doorslaggevend zouden zijn voor een aantal verdere ontwikkelingen in verband met de Vaart:

– Tussen de spoorlijn Mechelen-Tienen en de Vaartkom te Leuven wordt door de staat een enkelsporige verbinding aangelegd voor het vervoer van goederen. Deze zal van aan het station vertrekken, de Diestsesteenweg kruisen, zo kort mogelijk langs de Diestse vest verder lopen en de vaart oversteken via een draaibrug om zich dan te vertakken langs de kaaïen en op het braakliggend terrein achter de magazijnen aan de noordzijde van de vaartkom waar men eventueel een goederenstation zal oprichten.

– Alle gronden, behorend aan de stad Leuven en nodig voor de bouw van deze aftakking worden aan de staat afgestaan. Gronden, door wijziging van de installaties terug vrijgekomen, worden aan de stad teruggegeven.

– Het station en zijn afhankelijkheden, evenals de vertakking naar de vaart vallen buiten het stedelijk octrooirecht. De stad mag nabij de uitgang van het station, aan de ingang van het plein op een oppervlak van 5 op 6 meter een octrooi-huisje oprichten.

Op 29 mei 1841 reed de eerste trein over het verbindingsspoor tussen het station en de Vaartkom te Leuven, dit meldde het toenmalige Staatsblad (Moniteur nr. 153 van 2–6–1841): *‘Un convoi de sel, remorquant l'embranchement du canal à la station, a pour la première fois franchi cette distance, sur un plan incliné de 12 millimètres par mètre, et de 500 m de longueur. La locomotive avait 12 pouces; elle a, à plusieurs reprises, remorqué 4 waggons du poids de 16,000 kilog. chacun, plus deux waggons munis de freins par précaution,*

et dans lesquels se trouvaient toute la régence de la ville, le président de la chambre de commerce et le directeur des chemins de fer en exploitation’. Het ging dus om een transport van zout, belangrijk waren de gegevens over de helling van het spoor: 12mm/m over een afstand van 500 meter. De trein moest opklimmen uit de Dijlevallei naar het hoger gelegen spoor van Mechelen naar Leuven. Blijkbaar is de reis meermaals uitgevoerd telkens met 4 wagenladingen van 16 ton ieder en voor de beveiliging met twee remwagens die

statie-plaets. Dynsdag toekomende begint men de fondamenten te leggen van de gebouwen die aldaer gaen gemaakt worden. Tergelijkertijd vernemen we ook wat meer over het Stationsplein.

De *Journal de Louvain* van zondag 23 mei 1841 meldde echter het volgende: *Louvain, 23 Mai 1841. Mercredi dernier, a eu lieu l'inauguration de l'embranchement qui lie de canal à la station du chemin de fer; le premier essai a offert un résultat peu heureux. Du bassin à la station la montée est tellement forte qu'un convoi de quatre waggons vides n'a pu être remorqué. Il en a été de même d'un autre convoi composé seulement de deux voitures chargées.*

Dit artikel van zondag 23 mei spreekt over de vorige woensdag, dus 19 mei 1841! Was de redactie van dit blad vooruitziende of ging het hier om proefritten die verkeerdelijk als inhuldiging beschouwd werden?

BELGIQUE. — Louvain, 23 Mai 1841.
Mercredi dernier, a eu lieu l'inauguration de l'embranchement qui lie le canal à la station du chemin de fer; le premier essai a offert un résultat peu heureux. Du bassin à la station la montée est tellement forte qu'un convoi de quatre waggons vides n'a pu être remorqué. Il en a été de même d'un autre convoi composé seulement de deux voitures chargées.

LOVEN, 29 Mey.
Wy verneëwen in het oogenblik dat men deēzen namiddag vier wagons gelaeden met zout op de nieuwe baen van aen de Vaert tot aen de statie vervoerd heeft. De piketten zyn reeds gesteēken voor de nieuwe statie-plaets. Dynsdag toekomende begint men de fondamenten te leggen van de gebouwen die aldaer gaen gemaakt worden.

handmatig bediend werden. In die tijd hadden de treinen nog geen doorlopend remsysteem zoals vandaag. In die remwagens bevond zich het volledig stadsbestuur, de voorzitter van de handelskamer en de directeur van de spoorwegmaatschappij. Vermoedelijk reden die treinen toen maar tot aan de Vaart want de aanbesteding van de draaibrug over de Vaart gebeurde pas in 1842 (Moniteur 104/1842)

In de *Leuvense Journal des Petites Affiches de l'Arrondissement de Louvain* van zondag 30 mei 1841 vinden we een bevestiging van die eerste rit: *Loven, 29 Mey. Wy verneëmen in het oogenblik dat men deēzen namiddag vier wagons gelaeden met zout op de nieuwe baen van aen de Vaert tot aen de statie vervoerd heeft. De piketten zyn reeds gesteēken voor de nieuwe*

In de volgende edities komen ze niet meer op dit onderwerp terug. Uit andere artikels bleek wel duidelijk dat toen alle aandacht ging naar komende verkiezingen. Gebeurde de inhuldiging van het Vaartspoor toevallig in die periode?

Ook in dit artikel was het duidelijk dat de helling van het spoor een probleem was. Sterkere en zwaardere locomotieven zouden later vermoedelijk dat probleem verminderen, want tot op heden vonden we geen verdere vermelding van die helling. Deze helling zou pas verdwijnen bij de omlegging van het Vaartspoor omstreeks 1905. Het Vaartspoor verdween definitief in 1998 bij de heraanleg van de Vuurkruisenlaan.

ANDRÉ CRESENS

praktische informatie

www.leuven.be/salsa
salsaarchief@gmail.be

Salsa! vzw
 Samen Actief voor het Leuvens StadsArchief!

Maatschappelijke zetel

Stadsarchief Leuven,
 Rijschoolstraat 4/001
 3000 Leuven

Bestuursleden

Jaak Brepoels, Marc Carnier, Mich De Winter,
 André De Winter, Gustaaf Janssens (voorzitter),
 Hendrik Ollivier (secretaris), Sabrina Keyaerts
 (penningmeester), Violet Soen

U kan lid worden van Salsa! vzw

door overschrijving van
 € 15 (voor gewone leden) of
 € 30 (voor steunende leden)
 op volgend rekeningnummer:
 IBAN BE93 068-2420772-67
 Dit lidgeld omvat de driemaandelijke
 nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen
 van de eigen publicaties en gratis toegang
 tot de activiteiten van de vriendenkring.

Stadsarchief Leuven

Rijschoolstraat 4/001
 3000 Leuven
 T 016 30 08 69
 F 016 23 40 06
 E archief@leuven.be

Openingsuren leeszaal

Dinsdag, woensdag: 9.00 tot 13.00 u
 Donderdag: 9.00 tot 19.00 u
 Vrijdag: 9.00 tot 13.00 u

Salsa!.doc

COLOFON

is een driemaandelijke nieuwsbrief,
 uitgegeven door Salsa! vzw,
 de Vriendenkring van
 het Leuvens Stadsarchief.
 Het abonnement is inbegrepen
 in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

Eindredactie

Marika Ceunen

Redactieadres

Stadsarchief Leuven

Verantwoordelijke uitgever

Gustaaf Janssens
 Maria-Theresiastraat 87 | 3000 Leuven

Foto's

Marika Ceunen,
 Jules Audiens,
 Eric Dewaersegger,
 Stadsarchief Leuven

Druk en vormgeving

Drukkerij Leën | Hasselt

Activiteiten van Salsa! vzw

In 2020 zal het 900 jaar geleden zijn dat Norbertus en zijn volgelingen zich vestigden in de bossen van Prémontré bij Laon. Het is vanuit de abdij Saint-Martin in Laon dat sommige kanunniken in 1129 in Leuven een nieuwe gemeenschap stichtten. Deze gebeurtenis vieren De Vrienden van de Parkabdij met een daguitstap naar Prémontré en Laon. SALSAL!-leden krijgen de mogelijkheid om op 27 september mee te gaan. De prijs voor deze uitstap bedraagt € 48 voor leden en € 53 voor niet-leden. Hier is inbegrepen het vervoer, de fooi voor de chauffeur, het middagmaal en de drank bij het eten en de rondleidingen.

Meer informatie en het inschrijvingsformulier vindt u in de bijgevoegde nieuwsbrief van onze zusterorganisatie de Vrienden van de Parkabdij.